

**Universitat
Pompeu Fabra**
Barcelona

Colección Health Policy Papers

2017 - 08

**ELS EFECTES DE LA CRISI ECONÒMICA
SOBRE EL CONSUM DE PSICOFÀRMACS
A CATALUNYA**

Judit Vall Castelló

**Directora de Recerca del Centre de Recerca en Economia i Salut
Universitat Pompeu Fabra**

Mario Martínez

Universitat de Rotterdam

Barcelona

Obra Social "la Caixa"

La Col·lecció Policy Papers, engloba una sèrie d'articles, en Economia de la Salut i Política Sanitària, realitzats i seleccionats per investigadors del Centre de Recerca en Economia i Salut de la Universitat Pompeu Fabra (CRES-UPF). La Col·lecció Policy Papers s'emmarca dins d'un conveni subscrit entre la UPF i l'Obra Social "la Caixa", entre les activitats es contempla el suport no condicionat de l'Obra Social "la Caixa" a la divulgació d'estudis i treballs de recerca del CRES-UPF.

"This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 International, which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium provided that the original work is properly attributed"

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Barcelona, Setembre 2017

ELS EFECTES DE LA CRISI ECONÒMICA SOBRE EL CONSUM DE PSICOFÀRMACS A CATALUNYA

Judit Vall Castelló, CRES-UPF

Mario Martínez, Universitat de Rotterdam

1. Introducció:

Segons l'Agència de Medicaments i Productes Sanitaris (AEMPS) la utilització que fa Espanya en medicaments antidepressius s'ha triplicat en els últims 10 anys. No obstant, el consum de antidepressius, com són els antipsicòtics, està en la mitjana europea. No és així en el cas del consum d'ansiolítics, on a Espanya presenta xifres més elevades que a la resta de països europeus. Per tant, es necessari preguntar-se si aquest augment en el consum de psicofàrmacs es deu a un increment en la necessitat de la població o si, per altra banda, representa un sobre consum injustificat que pot derivar en conseqüències negatives com la addicció i/o seqüeles físiques i/o mentals.

A Espanya, els pressupostos en salut i serveis socials han patit grans retallades; per exemple la reducció del pressupost ha sigut del 13,7% durant l'any 2012 o del 16,3% en el 2013. Aquestes restriccions han estat superior a aquesta mitjana en algunes de les Comunitats Autònomes. En el cas de Catalunya, el pressupost es va reduir dels 9.875,8 milions d'euros disponibles al 2010 als 8.290,6 milions d'euros al 2014. Com que durant aquest període també hi han hagut canvis de població, si mirem les xifres en termes de pressupost per càpita, veiem que es va passar d'una despesa de 1.297,5 €/per càpita al 2010 a un despesa de 1.095,3 €/per càpita al 2014. Aquesta dràstica desinversió en la salut dels habitants, que ha coincidit amb els anys més durs de la crisi econòmica, pot haver afectat la salut de la població però, de moment, no hi han estudi que presentin una estimació d'aquests efectes. Tanmateix, certes partides d'aquests pressupostos han augmentat durant aquests anys de recessió; principalment les partides relacionades amb la despesa de medicaments, com es el cas de la partida de "Farmàcia receptes mèdiques" amb un increment del 13,3% entre 2015 i 2017 o la partida de "Medicació hospitalària de dispensació ambulatoria" amb un increment del 14,3% durant els mateixos anys. Aquestes dades revelen la importància de l'estudi del consum de medicaments a Catalunya. Això ens permetrà entendre les causes de la seva tendència creixent i proposar solucions per permetre suportar-ho dins d'un context de consolidació fiscal i augment d'innovacions tecnològiques, que cada cop son més cares. Actualment, la cobertura sanitària universal que té Catalunya comporta una despesa del 9,1% del PIB català (xifres de l'any 2016).

Els trastorns mentals representen una barrera més dels problemes de salut mundials que el governs han de fer front en els últims anys. En una revisió recent de la literatura sobre malalties globals es posa de manifest que els costos mundials de les malalties mentals sumen entre l'1 i el 2 per cent de la despesa nacional en salut dels Estats Units, Europa i el Regne Unit. A més, una vegada aplicats els costos indirectes s'estima una xifra encara superior. Apart dels costos monetaris, els trastorns mentals també provoquen un empitjorament de la condició física de la població. Per exemple, la depressió augmenta el risc de patir problemes cardiovasculars o ictus. L'any 2001 la Organització Mundial de la Salut (OMS) va demanar als Estats que continuessin diners en la investigació de les causes i les conseqüències de les malalties mentals per tal de fomentar la prevenció i tractaments efectius d'aquest tipus de malalties.

2. La interrelació entre l'economia i la salut mental:

Hi han diversos estudis realitzats durant els últims anys que presenten evidència de com la crisi econòmica, amb les conseqüències que aquesta comporta (augment de l'atur, disminució de la renda i augment de les desigualtats socioeconòmiques) té un impacte negatiu sobre la salut mental de la població.

Aquests estudis tenen com a missatge principal: a) demostrar la relació entre transicions econòmiques negatives i la depressió. Es a dir, com el fet de perdre la feina eleva el risc de tenir símptomes depressius; b) presentar evidència de com afecten els problemes de desocupació i atur de llarga duració, que s'accentuen en períodes de recessió, en l'estat de salut mental de la població; c) mostrar que l'efecte que la crisi econòmica té en el consum d'antidepressius varia segons grups d'edat i sexe de la població estudiada; d) aportar evidència de com l'atur està vinculat a la mala salut, a l'augment de la taxa de suïcidis o a l'augment del consum de substàncies estupefaents com la marihuana i la cocaïna.

- El diagnòstic de la evidència empírica actual:

Fins al moment, la literatura que analitza l'efecte que tenen les recessions econòmiques sobre la salut mental de la població és ambigua. Alguns autors argumenten que les crisis tenen un efecte negatiu – experiències com als EUA, Burgard *et al.* (2009), demostren que el fet de perdre la feina eleva el risc de patir símptomes antidepressius. Això es manté inclús controlant pels anys d'experiència laboral, habilitat mental i variables socioeconòmiques-. Altres autors troben que no hi ha cap relació estadísticament significativa entre ambdues variables – és el cas de l'estudi realitzat per Astell-Burt i Freg (2013) amb una mostra de població del Regne Unit on els autors conclouen que les recessions tenen un efecte molt petit en la salut mental de la població -.

Apart dels impactes sobre la salut mental, hi han estudis que ens evidencien que durant la crisi econòmica no hi ha hagut un canvi significatiu en el consum d'antidepressius- com veiem en Arroyo *et al.* (2016) on els autors utilitzen una mostra

de l'ENSE (Enquesta Nacional de Salut Espanyola) i troben que la crisi financera no té un efecte significatiu sobre el consum de medicaments psicotròpics. Aquest mateix estudi si que troba una diferència en el consum de psicofàrmacs per alguna submostra de la població.

Les diferències entre els estudis es deuen principalment a les dades utilitzades – amb dades transversals es difícil parlar de causalitat –, els períodes observats, el país en qüestió o el biaix potencial provocat per variables no observades.

En resum, no tenim evidències empíriques robustes per afirmar que les crisis econòmiques tenen un efecte sobre la salut mental de la població i les evidències que trobem no son fàcilment replicables a altres països.

- Anàlisi observacional de les dades del ESCA:

Per intentar aportar una mica més d'evidència sobre la relació entre la crisi econòmica i el consum de psicofàrmacs utilitzem dades observacionals extretes de la Enquesta de Salut Catalana per els anys 2010-2015. Amb aquestes dades podem fer un anàlisi descriptiu sobre la situació actual i sobre l'evolució del consum de psicofàrmacs, tant antidepressius com ansiolítics, en la població catalana durant aquests anys de crisi econòmica.

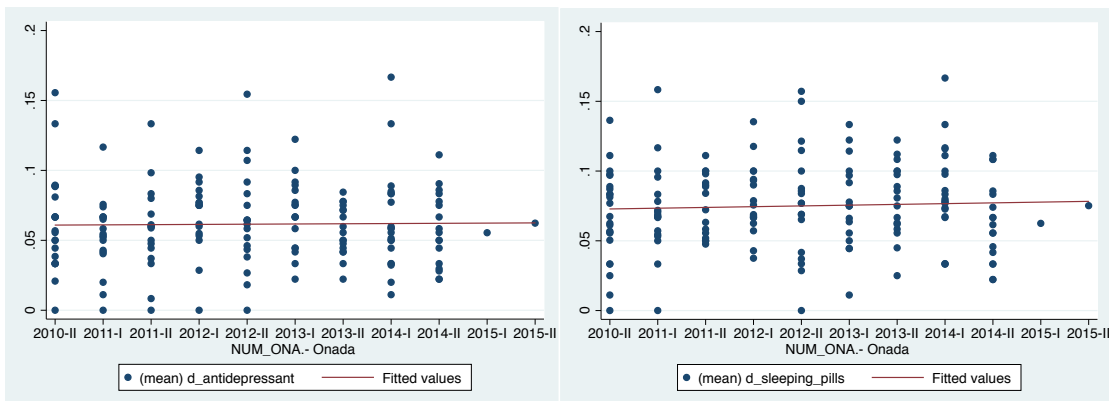

Figura 1-2: Relació entre el consum mitjà d'antidepressius/pastilles per a dormir i les onades entre 2010-2015 per semestres.

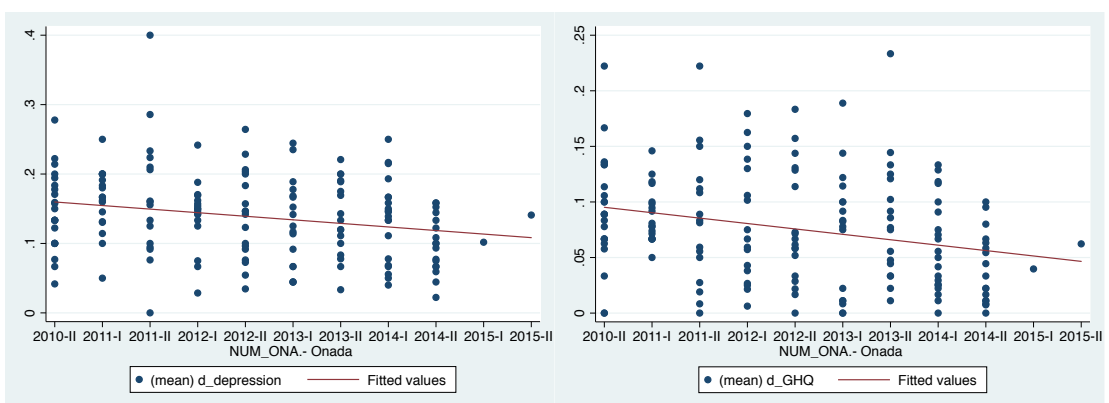

Figura 1-2: Relació entre el percentatge mitjà de persones amb trastorns mentals (mesurada per les variables depressió i l'índex GHQ) i les onades entre 2010-2015 per semestres.

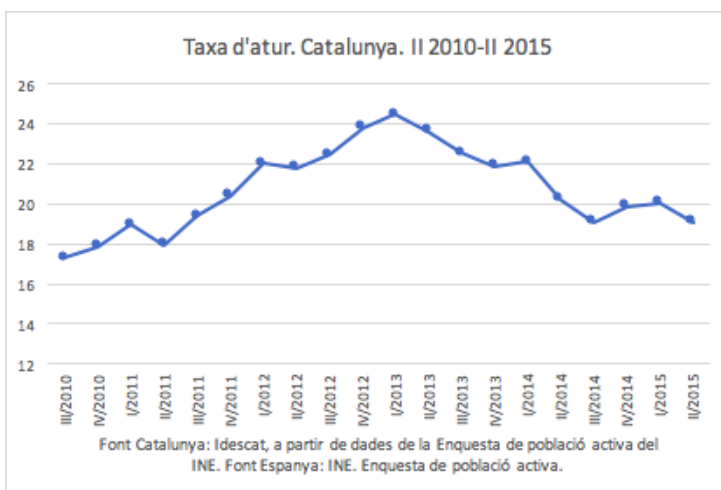
En les gràfiques de sobre podem veure un anàlisi descriptiu de la mostra de l'Enquesta de Salut Catalana (ESCA). La gràfica del panell superior esquerra ens mostra com el consum d'antidepressius s'ha mantingut estable durant els anys de la mostra 2010-2015. En el cas de les pastilles per a dormir (panell superior dret) es pot observar com el consum ha augmentat de manera lleugera durant aquests anys. En canvi, en els panells inferiors veiem com la mitjana de persones amb depressió (panell inferior esquerra) o amb risc de patir-la (panell inferior dret) ha anat disminuint al llarg dels anys de la mostra. Això, ens fa preguntar-nos, si hi ha altres causes que provoquen el consum d'aquests psicofàrmacs, diferents a la necessitat real de la població.

Es evident que aquests gràfics son purament descriptius i, per tant, no se'n pot extreure conclusions sobre causalitat. Tot i així, ens aporten informació de que els consum d'antidepressius i pastilles per dormir no ha disminuït de la mateixa manera que la reducció en la incidència de la depressió en la població catalana durant els anys de la crisi econòmica.

3. Conclusions:

Tot i que no tenim evidències suficients per estimar la relació causal entre la crisi econòmica i la salut mental de la població catalana, utilitzant dades de la Enquesta de Salut Catalana podem veure que, mentre que la incidència de la depressió ha baixat durant els anys de la crisi, el consum de medicaments antidepressius i pastilles per a dormir no s'ha reduït de la mateixa manera.

Per tant, creiem que son necessaris més estudis per tal de poder aportar evidència empírica sobre causalitat que permeti introduir polítiques adients per controlar el consum de medicaments i que aquest vagi més lligat a la incidència de les malalties mentals en la població.

CENTRE DE RECERCA EN ECONOMIA I SALUT (CRES-UPF):

<https://www.upf.edu/cres/>

